

“QUTADG‘U BILIG” ASARINI O‘QITISHDA O‘QUVCHILARNI IJODIY TAFAKKUR QILISHGA YO‘NALTIRISH

Mirzohidova Laylo Baxtiyorovna

A.Avloniy nomidagi pedagoglarni kasbiy rivojlantirish va yangi metodikalarga o‘rgatish milliy tadqiqot instituti Uzluksiz kasbiy ta’lim kafedrasida katta o‘qituvchisi filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada “Qutadg‘u bilig” asarining o‘qitilishi haqida so‘z yuritiladi. Asar materiallari tahlil etilgan. O‘qitish usullari ko‘rsatilgan. Natijalar bayon qilingan. Tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: “Qutadg‘u bilig”, ijodiy tafakkur, pedagogik texnologiya, klaster, FSMU.

Har bir jamiyatning kelajagi uning ajralmas qismi va hayotiy zarurati bo‘lgan ta’lim tizimining qay darajada rivojlanganligi bilan belgilanadi. Bugungi kunda mustaqil taraqqiyot yo‘lidan borayotgan mamlakatimizning uzluksiz ta’lim tizimini isloh qilish va takomillashtirish, yangi bosqichiga ko‘tarish, unga ilg‘or pedagogik axborot texnologiyalarni joriy qilish hamda ta’lim samaradorligini oshirish davlat siyosati darajasiga ko‘tarildi. “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonun va “Kadrlar tayyorlash milliy dasturi”ning qabul qilinishi bilan uzluksiz ta’lim tizimi orqali zamonaviy kadrlar tayyorlashning asosi yaratildi. Ma’lumki, uzluksizlik va uzviylik ta’lim tizimida oritqcha takroriylikka chek qo‘yib, avvalo, jamiyatning ma’naviy intellektual salohiyatini kengaytiradi, qolaversa, davlatning ijtimoiy va ilmiy texnik taraqqiyotini takomillashtirish omili sifatida ishlab chiqarishning barqaror rivojlanishini ta’minlaydi. Pedagogik texnologiyalarning rivojlanishi va ularning o‘quv-tarbiya jarayoniga kirib kelishi, shuningdek, axborot texnologiyalarining tez almashinuvi va takomillashuvi jarayonida har bir inson o‘z kasbiy tayyorgarligini, mahoratini kuchaytirish imkoniyati yaratiladi.

Shundan kelib chiqqan holda, biz adabiyot fanini o‘qitishda davr talablari nuqtayi nazaridan yondashmog‘imiz va har tomonlama shakllangan, ijodiy tafakkur qila oladigan, kompetentli barkamol avlodni tarbiyalashga e’tiborni qaratishimiz lozimdir.

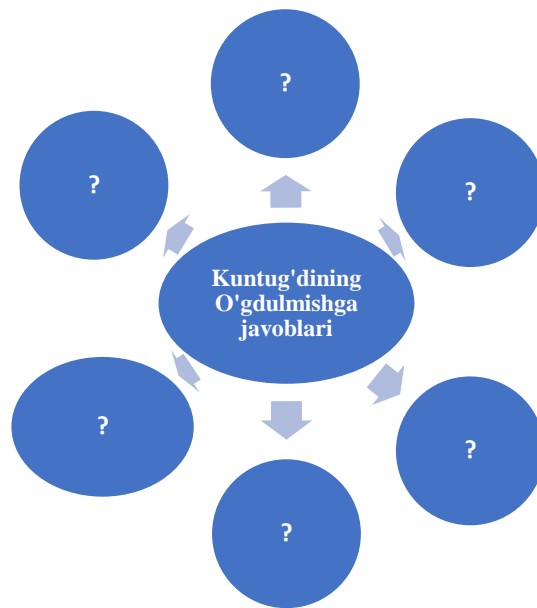
Biz quyida Yusuf Xos Hojibning “Qutadg‘u bilig” asarining mazmun-mohiyatini o‘quvchilarga uqtirishda innovatsion tahlil usullaridan foydalanamiz.

1-topshiriq. O‘quvchilar dostonidan berilgan to‘rtliklarni o‘qib quyidagicha tahlil qiladilar.

Kimni bek qilib yaratishni istasa Xudo, Oldin unga aql-u uquvdan qanot beradi). Beklar yumushi bu – mamlakat ishi, beklilik nimaligini bilar bek kishi).

Ushbu misralarda berilgan fikrlarni “Klaster” usulida tahlil qiling.

Elig aydi uqtun bu so‘z barcha chin,
Ko‘ni so‘zlading so‘z yipar burdi kin.
Bu ish qilquchi yer qilur o‘z ishi,
Mun yerdan biligli ko‘rugli kishi.
Men ish qilquchimen sen ish ko‘rguchi,
Ishig ko‘rguchidin bilur qilquchi.
Bayat berdi emdi sena o‘g ko‘ngul,
Uqush qam bilig birla bo‘lding amul.
Qamuq ishni uqtung ma bilding o‘zun,
Menga ma baqirsaq-sa qilqin so‘zun.

Ushbu misralarda ifodalangan fikrlarni bugungi kun bilan bog‘lab “FSMU” usulida tahlil qiling.

Apa o‘qlani barcha asli dedug
Bilig birla bo‘ldi ko‘r udrun kad oq.
Uruq edgu bo‘lsa er edgu bo‘lur
Er edgu bo‘lib o‘tru to‘rka yubarur.
Iduq ul beglik ariqliq tilar
Ariqliq bila elda saqliq tilar.
Neki ter eshitgil O‘tukan begi
Sinab sozlanish so‘zni yetru o‘gi.

F – fikringizni bayon eting. Menimcha xalqni boshqarish uchun aql-idrokli, ishbilarmon, halol, pok, adolatli inson bo'lish lozim. Bu fikrlar Muhtaram Birinchi Prezidentimizning asarlarida ham o'z ifodasini topgan.

S – sabab ko'rsating. Chunki aql-idrokli insongina xalqiga ga'mxo'rlik qila oladi. Birinchi Prezidentimiz I.A.Karimov o'zining aql-idroki, yuksak intellektual salohiyati, mehnatkashligi tufayli mustaqil O'zbekistonimizni shu darajaga yetkizdi.

M – ko'rsatilgan sababni tushuntiruvchi misol keltiring. Misol uchun, Kuntug'di xalqini halol, pok, adolatli boshqarish uchun oldiga Oyto'ldi, O'gdulmishdek bilimlilarni oldiga yig'ishi. Birinchi Prezidentimiz davlatni adolatli va muntazam rivojlanishini tashkil etish uchun Konstitutsiyani qabul qildi, taraqqiyotning "O'zbek modeli"ni ishlab chiqdi.

U – fikringizni umumlashtiring. Demak, aql-idrokli inson bir o'zigina xalqni boshqara olmaydi. Inson hamisha aql-idrokli, halol-pok insonlar ko'magida xalqni to'g'ri va adolatli boshqara oladi. Birinchi Prezidentimiz o'z ishini puxta biladigan, faol tashkilotchi kadrlani davlat boshqaruviga jalb qildi.

Ajratib ko'rsatilgan so'zlarni tahlil qiling.

Budunqa begi artuq o'drum kerak
Ko'ngil til ko'ni qilqiy ko'drun kerak
(Xalqning begi yetuk, sara bo'lishi kerak,
Ko'ngli va tili ezgu, xushfe'l bo'lishi kerak).

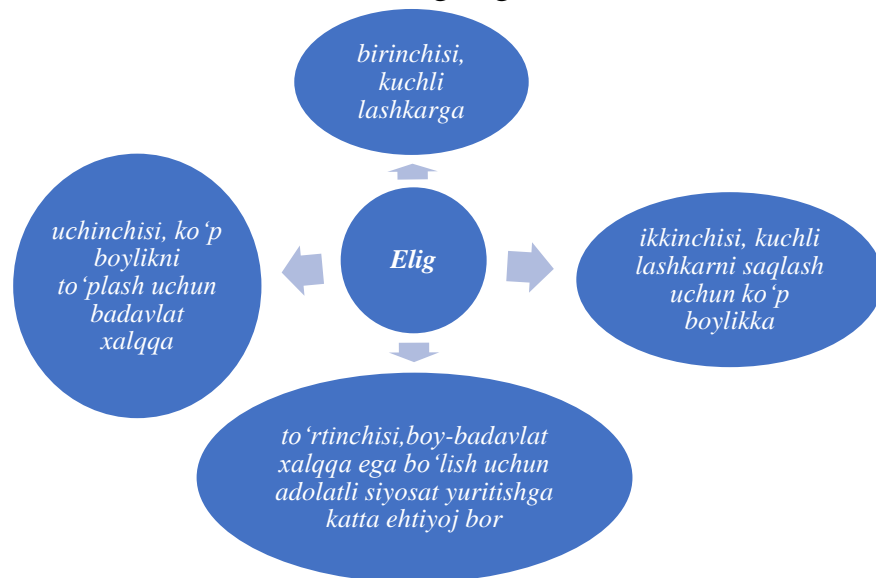
Ajratib ko'rsatilgan so'zlarni tahlil qiling.

Biliglik uqushliq budunqa talu
Aqi qam ko'zi to'q ne ko'ngli to'lu.
(Bilimli, uquvli, xalqining baxti,
Saxiy ham ko'zi va ko'ngli to'q bo'lishi kerak).

“Venn diagrammasi” usulida tahlil.

Beklik mustahkam bo`lishi uchun to`rt narsaga ega bo`lishi kerak:

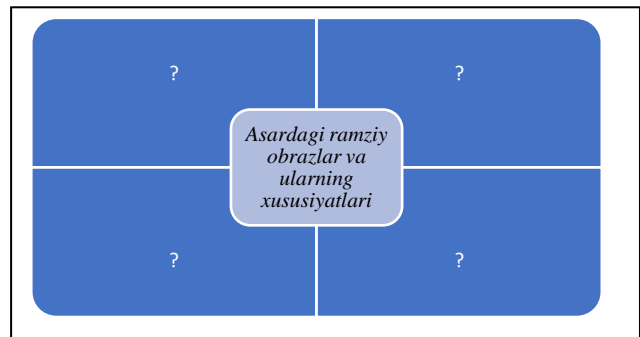
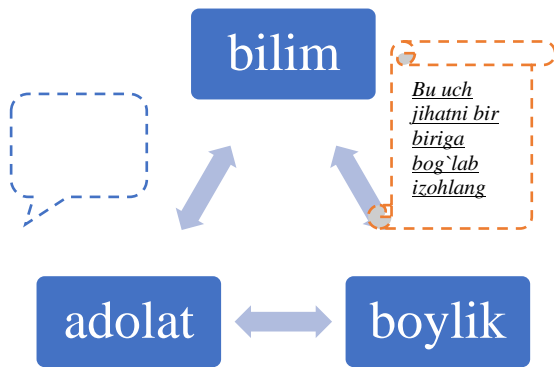
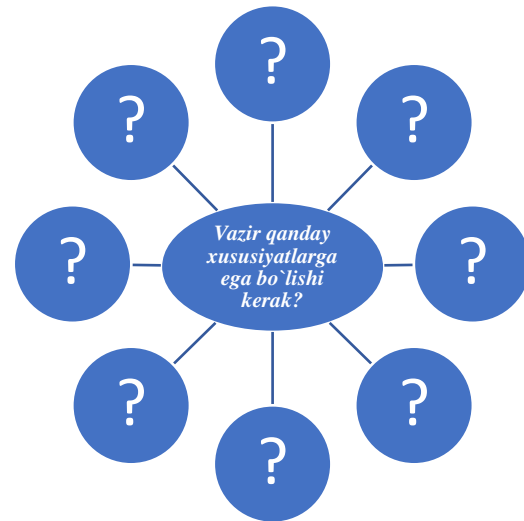
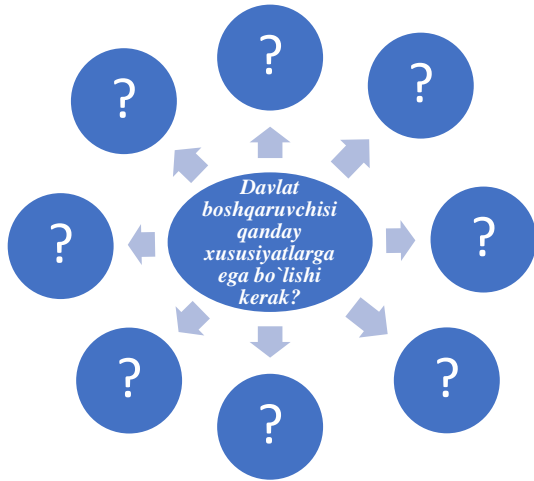

Bobning tub mohiyatida yotgan masala – bugun uchun ham dolzarb. Hozirgi zamonda boshqaruv ilmi, rahbarga qo`yiladigan talablar mukammal bir ilm darajasiga ko`tarilgan. Shu masalalar o`zbek adabiyotida bundan o`n asrlar ilgari shu darajada tahlil etilganining o`zi jahon tamadduniga xalqimiz nechog`li buyuk hissa qo`shganini yana bir karra isbotlab turibdi.

Shuning uchun ham G`arb Sharqni donishmand deb biladi. Shuning uchun ham, «Qutadg`u bilig»ni G`arb olimlari atroflicha o`rgangan, o`z tillariga tarjima qilgan. Bunday ilmiy-adabiy qiziqish hamon davom etmoqda.

Mavzuni mustahkamlash yuzasidan yana quyidagi topshiriqlar ustida ishlash mumkin:

O`quvchilar quyidagi topshiriqlar beriladi:

Nima uchun Kuntug'di adolatning ramzi sifatifa kelganligini "FSMU" usulida izohlang.

F – fikringizni bayon eting. Menimcha

S – sabab ko'rsating. Chunki

M – ko'rsatilgan sababni tushuntiruvchi misol keltiring. Misol uchun ,

U – fikringizni umumlashtiring.

4. "Bilim", "Adolat", "Davlat", "Qanoat" so'zlariga "Sinkveyn" tuzing.

1. Bitta so'z (ot) Bilim
2. Ikkita so'z (sifat) nazariy, amaliy;
3. Uchta so'z (fe'l)
4. To'rtta so'z (gap)
5. Bitta so'z (birinchi so'zning ma'nodoshi)

Xulosa qilib aytganda, bugungi jamiyatda har tomonlama yetuk, barkamol shaxslar kerak ekan, ta'lim sohasida olib borilayotgan islohotlar bunday shaxslarni tarbiyalashda katta imkoniyatlar ochib bermoqda. Jumladan, maqolada ko'rsatilgan usullar ham ana shunday erkin, mustaqil fikrlovch, ma'lum vaziyatlarda kompetentli faoliyat yuritaoladigan barkamol avlodni tarbiyalashga yordam beradi. "Demokratik

jamiyatda bolalar, umuman, har bir inson erkin fikrlaydigan etib tarbiyalanadi. Agar bolalar erkin fikrlashni o'rganmasa, berilgan ta'lim samarasi past bo'lishi muqarrar. Albatta, bilim kerak. Ammo bilim o'z yo'liga. Mustaqil fikrlash ham katta boylikdir", - deyiladi. Birinchi Prezidentimiz Islom Abdug'aniyevich Karimovning O'zbekiston Respublikasi Oliy majlisi IX sessiyasida so'zlagan nutqida. Darhaqiqat, hozirgi ta'lim oldida turgan eng muhim vazifalardan biri o'quvchilarni mustaqil, ijodiy fikrlay oladigan qilib tarbiyalashdan iborat. Xususan, yoshlarda ijodiy tafakkur, ijodiy izlanish, mavjud imkoniyatlardan eng qulay va serunumini tanlay olish ko'nikmalarini shakllantirish va rivojlantirish, ularni milliy qadriyatlarimiz, udum va an'analarimiz ruhida tarbiyalashda adabiyot fanining tutgan o'rni hamda imkoniyatlari benihoya katta.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI: (REFERENCES)

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat-yengilmas kuch. – Toshkent, 2008.
2. Innovatsion texnologiyalar yordamida ta'lim samaradorligini oshirish yo'llari. O'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasalari o'qituvchilari malakasini oshirish fakulteti tinglovchilari uchun uslubiy tavsiyalar. – Toshkent, 2004.
3. Tolipov O'., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning tadbqiqiy asoslari (o'quv qo'llanma). – Toshkent, 2006.
4. Ishmuxammedov R., Abduqodirov A., Pardayev A. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. Ta'lim muassasalari pedagog-o'qituvchilari uchun amaliy tavsiyalar. – Toshkent, 2008.